

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Inleiding

van Tussenbroek, G.

Publication date

2016

Document Version

Final published version

Published in

Bibliografie: Architectuur, stedenbouw en ruimtelijke ordening, tuin- en landschapsarchitectuur, monumentenzorg en bouwhisotire door de eeuwen heen (2011-2015)

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

van Tussenbroek, G. (2016). Inleiding. In H. Kooijman (Ed.), *Bibliografie: Architectuur, stedenbouw en ruimtelijke ordening, tuin- en landschapsarchitectuur, monumentenzorg en bouwhisotire door de eeuwen heen (2011-2015)* (pp. 4-5). Vereniging van Nederlandse Kunsthistorici. <http://www.kunsthistorici.nl/bibliografie/bibliografie-2016/>

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

UvA-DARE is a service provided by the library of the University of Amsterdam (<https://dare.uva.nl>)

V

N

K

VERENIGING VAN NEDERLANDSE KUNSTHISTORICI

Bibliografie

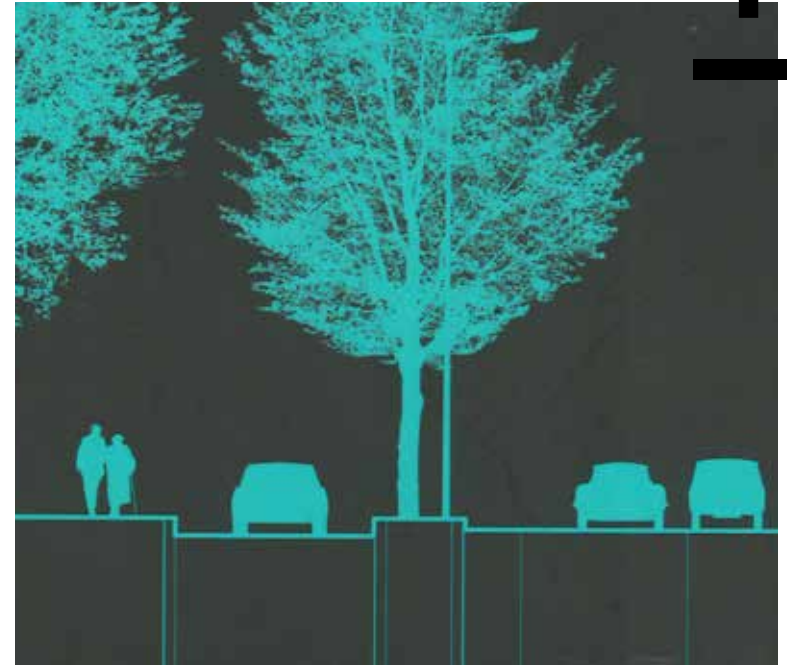
Architectuur,
stedenbouw en
ruimtelijke ordening,
tuin- en landschaps-
architectuur,
monumentenzorg en
bouwhistorie door de
eeuwen heen

(2011-2015)

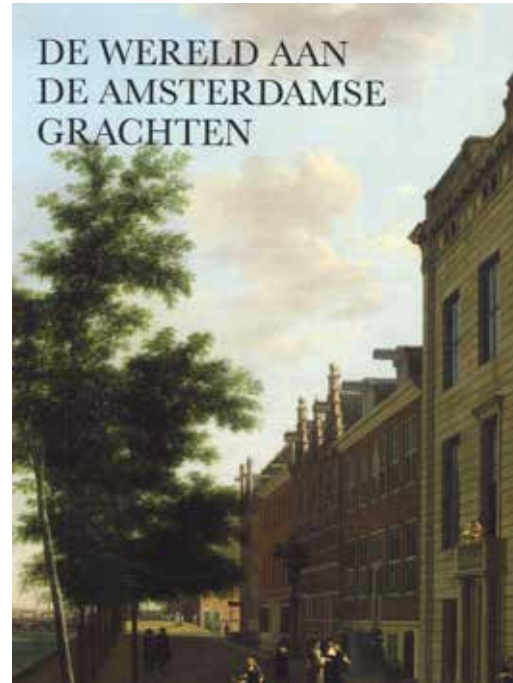
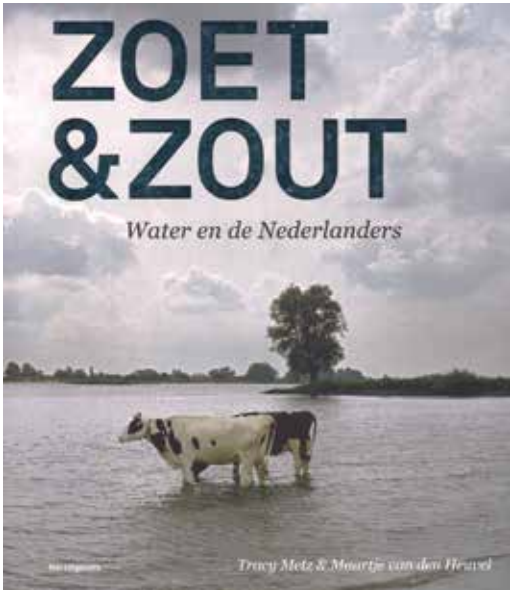
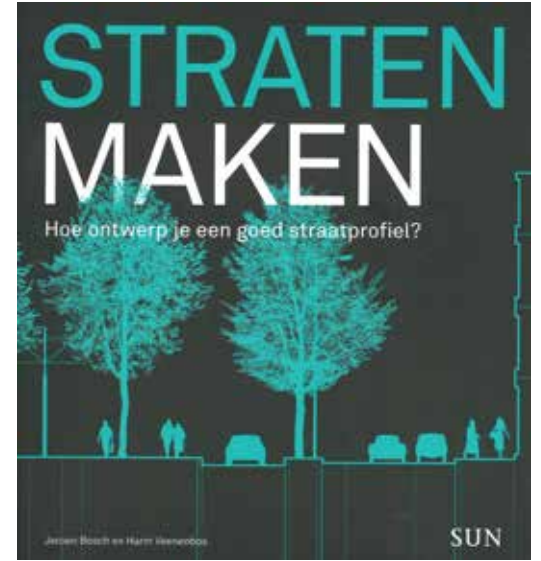
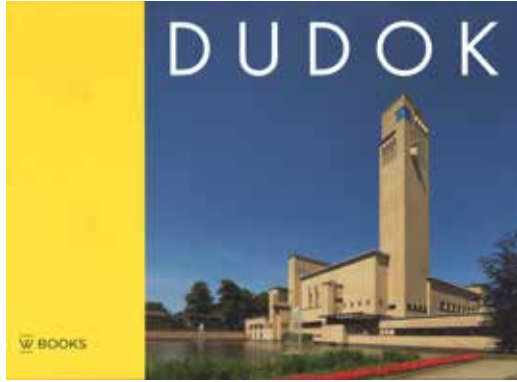
Samengesteld door
Heleen Kooijman

Ingeleid door
Gabri van Tussenbroek

2016

BIBLIOGRAFIE 2016

Rijksmuseum
Amsterdam

Restauratie en transformatie van
een nationaal monument

Paul Meurs
Marie-Thérèse van Thoor

nai
oio

Inhoudsopgave

Inleiding	4
Verantwoording	7
Architectuur	9
Architectuurgeschiedenis, bouwhistorie en monumentenzorg	17
Stedenbouw en ruimtelijke ordening	38
Tuin- en landschapsarchitectuur	45
Auteurslijst	52

Inleiding

Gabri van Tussenbroek

De oogst van vijf jaar publicaties op het gebied van de bouwkunst is dit keer verdeeld in de categorieën ‘Architectuur’, ‘Architectuurgeschiedenis, bouwhistorie en monumentenzorg’, ‘Stedenbouw en ruimtelijke ordening’ en ‘Tuin en landschapsarchitectuur’. Deze caleidoscoop van publicaties voert ons van varkenskotten tot vakantiecampen en van revolutiebouw tot herbestemming. Er is veel aandacht voor stedenbouw, duurzaamheid en transformaties en ook de wederopbouwperiode mag zich meer dan voorheen in aandacht verheugen. Een dergelijke veelheid van gedifferentieerde publicaties is te uitgebreid om samen te vatten, laat staan om in twee bladzijden te analyseren.

Wat bij een beschouwing van de bibliografie direct opvalt, is het beïndrukkend geringere aantal publicaties in deze lijst in vergelijking tot die van vijf jaar geleden (842 tegen 1.322). Ervan uitgaande dat dit niet te maken heeft met een andere manier van inventariseren – sterker nog: de voortschrijdende digitale beschikbaarheid zou het vinden van publicaties alleen maar makkelijker moeten maken – is het de vraag waaraan dit te wijten is. Wellicht hebben de economische crisis én de crisis in het boekenvak enige invloed gehad. Aan de andere kant zijn de publicatiemogelijkheden in de nieuwe media de afgelopen jaren groter geworden en steeds vaker vinden we dan ook internetpublicaties waarvan de papieren tegenhanger tevergeefs zal worden gezocht. De druk om internationaal te publiceren in internationale peer reviewed tijdschriften neemt met name voor academische onderzoekers toe. Bij het bekijken van de bibliografie blijkt echter slechts een handjevol van de vermelde publicaties in buitenlandse organen te zijn verschenen, een verschijnsel waarop in de inleidingen van de vorige bibliografieën bouwkunst ook al werd gewezen. Dit geringe aandeel buitenlandse publicaties kan er op wijzen dat een deel van de onderzoekers er niet in slaagt de weg naar buitenlandse periodieken te

vinden, óf dat zij er ongeacht scoringsdruk voor kiezen hun resultaten aan een publiek voor te leggen dat over het algemeen dichter bij de materie staat: in Nederland zelf. Het *Bulletin KNOB* dient hier te worden genoemd als Nederlands tijdschrift dat werkt met een *blind peer review* systeem en dat sinds 2011 is geïndexeerd door Scopus.

Een deel van de onderzoekers heeft er in feite ook nauwelijks belang bij om werk in een buitenlands – door vakgenoten soms niet of slecht bekend – tijdschrift onder te brengen. Het zijn met name de onderzoekers die werkzaam zijn bij gemeenten, overheden of een eigen bureau hebben, die een ander soort output hebben en over het algemeen geen enkele publicatiedruk voelen, hoewel dit feitelijk weinig zegt over hun daadwerkelijke productie. Belangrijker dan de vraag naar het aantal publicaties, is dan ook om te kunnen vaststellen of de bibliografie een goede afspiegeling is van het onderzoek dat in Nederland plaatsvindt. Het antwoord daarop is – vrees ik – nee. Dit valt alleen al af te leiden uit het feit dat de vele onderzoeksrapporten met vaak zeer interessante gegevens over bijzondere bouwwerken niet meer in de lijst is opgenomen. In 2006 was deze lijst nog in de VNK-bibliografie aanwezig onder de rubriek monumentenzorg. Nog steeds – en wellicht zelfs in grotere mate – worden in Nederland veel rapporten geproduceerd op het gebied van bouwhistorie, interieuronderzoek, stedenbouw, tuinhistorie e.d. Anders dan mainstreampublicaties is deze ‘grijze’ categorie vaak lastig te vinden, zeker als na verloop van jaren deze rapporten hun actualiteit hebben verloren. Een gevolg is dat een groot deel van het kunsthistorisch gebouwenonderzoek dat in Nederland wordt verricht onopgemerkt blijft of zelfs onopgemerkt dreigt te verdwijnen.

Voor het kunsthistorisch onderzoek is dit een zorgelijk feit, te meer omdat veel waardevolle vondsten op die manier niet door andere onderzoekers zullen worden gebruikt. Zij die zich richten op bepaalde thema’s of fenomenen uit de geschiedenis van de Nederlandse bouwkunst kunnen niet putten uit het vele werk dat in het veld wordt

verricht. Een goede inventarisatie en digitale ontsluiting zou daar verandering in kunnen brengen, maar momenteel is het niet mogelijk om rapporten ergens onder te brengen waar zij worden geregistreerd. Hiermee kom ik op de ambitie die in 2014 door de Onderzoeksschool Kunstgeschiedenis is uitgesproken in *Perspectief. Onderzoeksgeschiedenis 2015-2020*. Hoewel de voorliggende bibliografie nog te vers is om al concrete resultaten te kunnen aanwijzen, zou deze bibliografie in feite een weergave moeten zijn van het onderzoek waaraan door het breed gedragen veld van onderzoek naar de gebouwde omgeving *behoefte* bestaat, zoals onder andere beschreven in de onderzoeksgeschiedenis.

In *Perspectief* wordt nadrukkelijk aangestuurd op het zoeken van nieuwe verbindingen tussen onderscheiden kunsthistorische onderzoeksvelden. De gebouwde omgeving biedt daarvoor uitstekende uitgangspunten. Met name de valorisatie van onderzoek – het slaan van bruggen, het implementeren van onderzoek in ontwikkel- en transformatieprocessen, maar ook het combineren van theorie en praktijk – ligt voor het oprapen. Onderzoek dat in eerste instantie vanuit een praktisch gerichte vraag met het oogpunt van erfgoedzorg (collectiebeheer) wordt verricht, vraagt om nadere uitwerking en synthese. De samenwerking tussen academische onderzoekers en buitenuniversitaire onderzoekers en onderzoekscentra is een vereiste om de effectiviteit van dit onderzoek te optimaliseren. Om deze brug te slaan en onderzoekers in het veld daadwerkelijk te betrekken bij landelijke, academische onderzoeksontwikkelingen is inzicht in de productie van de genoemde ‘grijze’ literatuur een vereiste. Aandachtspunten van het onderzoek, zoals de integratie van kunsthistorisch bronnenonderzoek met de resultaten van materiaaltechnisch onderzoek en de digitale ontsluiting en bewerking van bronnenmateriaal bieden volop aanknopingspunten om disciplineoverstijgende samenwerking te stimuleren. Deze tendens, die in het onderzoeksveld al volop zichtbaar is, kan met name door een landelijke digitale ontsluiting van rapporten verder worden gefaciliteerd.

Met deze ontsluiting zou de verdere strategische uitwerking op het gebied van de in de onderzoeksgeschiedenis genoemde onderdelen ‘Atelierpraktijken, kunstproductie en organisatie’, ‘Mobiliteit en uitwisseling’, ‘Kunst als betekenisdrager’ en ‘Mediatie, receptie, canonvorming en institutionalisering’ een stap dichterbij kunnen komen. Op die manier kan nog meer effect worden gehaald uit het vele onderzoek dat al in Nederland wordt verricht. Dit alleen al is reden genoeg om uit te kijken naar de bibliografie over de jaren 2016-2020.

Colofon

De Bibliografie architectuur, stedenbouw en ruimtelijke ordening, tuin- en landschapsarchitectuur, monumentenzorg en bouwhistorie door de eeuwen heen is een uitgave van de Vereniging van Nederlandse Kunsthistorici (VNK) 2016

Samenstelling: Heleen Kooijman

Inleiding: Gabri van Tussenbroek

Coördinatie: Eline Levering

Vormgeving en opmaak

Janna & Hilde Meeus,
www.meeusontwerpt.nl

Redactieadres

Eline Levering,
secretariaat@kunsthistorici.nl

Bestuur VNK

dr. Annette de Vries, voorzitter
Geerte Broersma MA, secretaris
Ellis Dullaart MA, penningmeester
drs. Judith Niessen
drs. Fredric Baas
dr. Arjan de Koomen
dr. Eloy Koldewey

Abonnement

Een abonnement op *Kunsthistorici* is inbegrepen bij het lidmaatschap van de VNK. De jaarlijkse contributie bedraagt € 30,- en € 23,- (gepensioneerden en studenten), ongeacht in welke maand men zich opgeeft. U wordt verzocht gebruik te maken van de toegestuurde betalingsinstructies. Voor meer informatie kunt u zich wenden tot de ledenadministratie.

Kunsthistorici wordt digitaal verspreid.

Opzegging

Lidmaatschap en abonnement worden jaarlijks stilzwijgend verlengd. Het lidmaatschap kan alleen schriftelijk bij de ledenadministratie worden opgezegd, op elk moment en met onmiddellijke ingang.

(Email)adreswijzigingen

Doorgeven aan de ledenadministratie.

Secretariaat en ledenadministratie VNK

t.a.v. Eline Levering
Postbus 90418
2509 LK Den Haag
secretariaat@kunsthistorici.nl

www.kunsthistorici.nl

© Vereniging van Nederlandse Kunsthistorici

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden overgenomen zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. De uitgever heeft ernaar gestreefd de rechten van de afbeeldingen volgens wettelijke bepalingen te regelen. Degenen die desondanks menen zekere rechten te kunnen doen gelden, worden verzocht zich tot de redactie te wenden.